

Udruženje mreža
za izgradnju mira

forumZFD

LEJLA GAČANICA I DEJAN LUČKA

Priručnik

Podnošenje pisane krivične prijave za krivična djela odobravanja, poricanja, grubog umanjivanja i pokušaja opravdavanja zločina genocida, zločina protiv čovječnosti ili ratnog zločina

SARAJEVO, 2022.

LEJLA GAČANICA I DEJAN LUČKA

Priručnik

Podnošenje pisane krivične prijave za krivična djela odobravanja, poricanja, grubog umanjivanja i pokušaja opravdavanja zločina genocida, zločina protiv čovječnosti ili ratnog zločina

Sadržaj

UVOD	1
1. Izmjene Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine iz 2021. godine	2
2. Elementi krivičnog djela	5
2.1. Radnje: odobravanje, poricanje, grubo umanjivanje, opravdavanje	6
2.2. Usmjerenost radnji	8
2.3. Način izvršenja (namjera – poticanje mržnje ili nasilja)	8
2.4. Dokazivanje	9
2.5. Distribucija materijala	10
2.6. Veličanje osuđenih ratnih zločinaca	11
2.7. Kvalificirana odgovornost	12
2.8. Na koje načine se može podnijeti krivična prijava	13
3. Primjer krivične prijave	15
3.1. Opis slučaja	15
3.2. Primjer pisane krivične prijave	16
3.3. Format pisane krivične prijave	21
IZVORI	22

Uvod

Izmjenama Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine iz 2021. godine definirana su krivična djela poricanja, opravdavanja, osporavanja, umanjivanja ili veličanja zločina genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina. Ove izmjene utvrdile su nedvosmislenu zabranu da se bilo koji pravomoćnom presudom utvrđeni ratni zločin osporava ili slavi bez obzira na to ko ga je i protiv koga počinio. Vrijednost ovih zakonskih odredbi ogleda se u činjenici da je sada eksplicitno određeno da u javnosti nije dozvoljeno osporavati i revidirati činjenice koje se odnose na ratne zločine a koje su utvrđene pravomoćnim presudama.

Svrha ovog priručnika je da kompleksnu krivičnopravnu materiju približi građanima/kama, široj javnosti, civilnom sektoru Bosne i Hercegovine a kako bi se omogućilo njihovo pravo da ova krivična djela prijave. Naime, svaki građanin/ka ima pravo i obavezu prijaviti izvršenje krivičnog djela ako ima saznanja o njemu. Ovaj priručnik bi u tom smislu trebalo da pruži jasna objašnjenja šta znače ova krivična djela, koji su njihovi elementi, kako se i kome podnosi prijava, kao i šta mogu biti dokazi. Priručnik stoga nema intenciju instruiranja krivičnih postupaka pred nadležnim pravosuđem, već pomoći u razumijevanju kompleksnosti materije za građane/ke i zainteresovanu javnost o tome kako u praksi koristiti pravo i obavezu prijave krivičnih djela koja su sada regulirana dopunama Krivičnog zakona BiH. Nadalje, Priručnik se fokusira na ona krivična djela koja su bila u fokusu mapiranja, istraživanja, zagovaranja i saradnje izdavača i autora s relevantnim akterima u BiH – što znači da se ovdje prvenstveno bavimo pojedinim stavovima iz odredbe 145a – zabrana javnog odobravanja, poricanja, grubog umanjivanja ili pokušaja opravdavanja zločina genocida, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina; distribucijom letaka, slika ili drugih materijala; veličanje ratnih zločinaca te počinjenjem ovih djela od strane dužnosnika ili odgovorne osobe ili zaposlenika u instituciji vlasti ili bilo kojem organu (stavovi 3, 4, 6. i 7).

U dijelu Priručnika pod nazivom **Elementi krivičnog djela** objašnjavaju se osnovni elementi koji ustvari čine bazu novih zakonskih izmjena. Tako se pod naslovom „Radnje: odobravanje, poricanje, grubo umanjivanje, opravdavanje” pojašnjava koje su to konkretno radnje i kako se one mogu izvršiti, objašnjeno kroz primjere, kao i koji bi uslovi trebali biti ispunjeni da bi one predstavljale krivično djelo. „Usmjerenost radnji” je naslov pod kojim se objašnjava prema kome te radnje moraju biti usmjerene da bi došlo do krivičnog djela. Dalje, pod naslovom „Način izvršenja (namjera – poticanje mržnje ili nasilja)” obrazlaže se ustanovljavanje veze između počinjene radnje i namjere da ista prouzroči poticanje mržnje ili nasilja. Pod naslovom „Dokazivanje” naznačeno je šta su to dokazi i kako se oni predlažu. „Distribucija materijala” je naslov pod kojim se objašnjava da krivično djelo predstavlja i izrada i distribucija materijala koji poriču, odobravaju, grubo umanjuju ili opravdavaju zločine genocida, ratnog zločina ili zločina protiv čovječnosti, što je slučaj i s veličanjem osuđenih ratnih zločinaca, a što se obrazlaže u istoimenom naslovu. Pod naslovom „Kvalificirana odgovornost” obrađuje se slučaj kada neku od navedenih radnji (poricanja, odobravanja, opravdavanja, grubog umanjivanja; distribucije putem materijala) učini dužnosnik ili odgovorna osoba ili zaposlenik u instituciji vlasti ili bilo kojem organu koji se finansira putem javnog budžeta. U dijelu Priručnika pod naslovom **Primjer krivične prijave** dat je opis zamišljenog slučaja, krivična prijava napisana na osnovu njega, ali i format krivične prijave koji može poslužiti kao vodič u budućem prijavljivanju krivičnih djela.

1 Izmjene Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine iz 2021. godine (Odluka visokog predstavnika)

U julu 2021. godine izvršene su izmjene Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZBiH) na način da se uvode nova krivična djela javnog odobravanja, poricanja, grubog umanjivanja ili pokušaja opravdavanja zločina genocida, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina. Odlukom visokog predstavnika kojom se donosi Zakon o dopuni Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine¹ spomenute radnje, uključujući i radnje veličanja osoba osuđenih pravomoćnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin kažnjive su novčanom kaznom ili kaznom zatvora.

Dopunom člana 145a Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, kojim se regulira izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti, dodati su novi stavovi vezani za gore navedena djela. Nakon ove dopune član 145a sada konkretno glasi:

- 1) Ko javno izaziva ili raspiruje nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju, razdor ili netrpeljivost među konstitutivnim narodima i ostalima, kao i drugima koji žive ili borave u Bosni i Hercegovini, kazniće se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.
- 2) Ko javno podstrekne na nasilje ili mržnju usmjerenu protiv grupe osoba ili člana grupe određene s obzirom na rasu, boju kože, vjeroispovijest, porijeklo ili nacionalnu ili etničku pripadnost, ako takvo ponašanje ne predstavlja krivično djelo iz stava (1) ovog člana, kazniće se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.
- 3) Ko javno odobri, porekne, grubo umanji ili pokuša opravdati zločin genocida, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin utvrđen pravosnažnom presudom u skladu s Poveljom Međunarodnog vojnog suda pridruženom uz Londonski sporazum od 8. aprila 1945. ili Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju ili Međunarodnog krivičnog suda ili suda u Bosni i Hercegovini, a usmjereno je protiv grupe osoba ili člana grupe određene s obzirom na rasu, boju kože, vjeroispovijest, porijeklo ili nacionalnu ili etničku pripadnost, i to na način koji bi mogao potaknuti na nasilje ili mržnju usmjerenu protiv takve grupe lica ili člana takve grupe, kazniće se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.
- 4) Ko krivično djelo iz stava (1) do (3) ovog člana izvrši tako da javnosti učini dostupnim ili joj distribuira letke, slike ili druge materijale kazniće se kaznom zatvora od najmanje jedne godine.
- 5) Ako je krivično djelo iz stava (1) do (3) ovog člana počinjeno na način kojim se može poremetiti javni red i mir ili je prijeteće, zlostavljajuće ili uvredljivo, počinitelac će se kazniti kaznom zatvora od najmanje tri godine.

¹ Dostupno na: <http://www.ohr.int/odluka-visokog-predstavnika-kojom-se-donosi-zakon-o-dopuni-kaznenog-zakona-bosne-i-hercegovine/>

- 6) Ko dodijeli priznanje, nagradu, spomenicu, bilo kakav podsjetnik ili bilo kakvu privilegiju ili slično licu osuđenom pravosnažnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin, ili imenuje javni objekat kao što je ulica, trg, park, most, institucija, ustanova, opština ili grad, naselje i naseljeno mjesto, ili slično, ili registruje naziv po ili prema licu osuđenom pravosnažnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin, ili na bilo koji način veliča lice osuđeno pravosnažnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin, kazniće se kaznom zatvora od najmanje tri godine.
- 7) Počinilac krivičnog djela iz stava (1) do (4) ovog člana koji je dužnosnik ili odgovorno lice ili zaposlenik u instituciji vlasti ili bilo kojem organu koji se finansira putem javnog budžeta, kazniće se kaznom zatvora od najmanje tri godine.

Za pitanja koja se obrađuju u ovom priručniku naročito su bitni stavovi od 3 do 7.

Izmjene KZBiH uslijedile su nakon dugogodišnjeg neuspjeha domaćih vlasti da u parlamentarnoj proceduri na državnom nivou usvoje ili zaseban zakon koji bi regulirao ovu oblast ili pak uvedu dopune Krivičnog zakona na način da obuhvataju ovu materiju. Na nivou Republike Srpske (RS) i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (BDBiH) ovakve izmjene nisu našle mjesta u zakonima koji reguliraju krivičnopravnu materiju, dok je u Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH) Krivičnim zakonom FBiH propisano da krivično djelo čini onaj ko javno izaziva ili raspljuje narodnosnu, rasnu ili vjersku mržnju, razdor ili netrpeljivost među konstitutivnim narodima i ostalima koji žive u FBiH, i to na način da javno poriče ili opravdava genocid, zločin protiv čovječnosti ili počinjene ratne zločine utvrđene pravosnažnom odlukom Međunarodnog suda pravde, Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju ili domaćeg suda. Ipak, i u RS i BDBiH, čak i ako nije eksplicitno određeno da je zabranjeno negiranje zločina, moguće je procesuiranje širenja mržnje kroz negacionizam, i to u BDBiH kroz krivično djelo izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti iz Krivičnog zakona BDBiH, a u RS kroz krivično djelo javno izazivanje i podsticanje nasilja i mržnje iz Krivičnog zakonika RS.

Sagledavajući kontekst društveno-političke situacije u Bosni i Hercegovini, regulacija ove oblasti – odnosno sankcioniranje negiranja, osporavanja, odobravanja ili veličanja ratnih zločina – bila je neophodna iz nekoliko razloga:

- Negiranje presuđenih ratnih zločina pred međunarodnim i domaćim sudovima bilo je sveprisutno u javnom prostoru, čime se onemogućavao proces tranzicijske pravde, čija je pak svrha kako utvrđivanje činjenica i odgovornosti o počinjenim zločinima tako i njihovo prihvatanje u društvima koja su iskusila teška kršenja ljudskih prava i strašne ratne zločine.
- Negiranje zločina i veličanje ratnih zločinaca postalo je sastavnim dijelom političkih istupa i politika, uključujući i političare na visokim državnim funkcijama u BiH. Ovdje se više nije radilo o prisutnosti ovakvih narativa u javnom prostoru, već o njihovoj promociji od onih koji predstavljaju vlast i državu.
- Nepostojanje konkretno i eksplicitno definiranog zakonskog okvira za sankcioniranje negiranja, opravdavanja ili odobravanja genocida, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina dovelo je do toga da se ne osporava samo priroda zločina, nego i njihovo postojanje.

- Žrtve ratnih zločina se iznova vrijeđa, zastrašuje i traumatizira izjavama, radnjama, memorijalima, grafitima kojima se osporava ili slavi zločin koji je nad njima počinjen. Žrtve, nažalost, nisu u fokusu promišljanja posljedica ovakvih narativa, posebno ne u sredinama u kojima se radi o povratnicima ili etničkim manjinama.

Sasvim je suvišno naglašavati da se osporavanje pravomoćnih sudskih presuda kosi s pravnim i demokratskim poretkom države, uzrokujući ne samo društvene posljedice već i ugrožavajući stabilnost i kredibilitet državnih institucija, te svakako ugrožavajući napredak zemlje ka Evropskoj uniji (EU). O ovome su upozoravali zvaničnici EU, udruženja žrtava i nevladine organizacije² i aktivisti. Međutim, odgovora zvanične vlasti nije bilo. Stoga je normiranje ove oblasti putem Odluke visokog predstavnika bila jedina stvarna šansa da se prekine sa izrazito štetnom praksom negiranja, opravdavanja, veličanja presuđenih ratnih zločina i zločinaca.

Izmjene KZBiH na dosta detaljan način utvrđuju koja su to djela zabranjena, pod kojim uslovima te koje su predviđene kazne. Da bi se na pravilan način primijenile nove odredbe KZBiH, potrebno je imati u vidu da **neće svako negiranje zločina činiti krivično djelo koje se može procesuirati prema ovom zakonu, već da moraju biti ispunjeni uslovi koje sam zakon predviđa**. Ove odredbe, potrebno je naglasiti, ne odstupaju u svom obimu i načinu reguliranja od prakse koju preporučuje EU (Okvirna odluka o suzbijanju određenih oblika i načina izražavanja rasizma i ksenofobije kaznenopravnim sredstvima),³ ili već prakticiraju druge zemlje.

Izmjene KZBiH stupile su na snagu u augustu 2021. godine, što znači da je njihova primjena važeća. To praktično znači da na teritoriji cijele države nije dozvoljeno osporavati, opravdavati, ili umanjivati bilo koji pravomoćnom presudom utvrđeni ratni zločin ako bi to moglo potaknuti na nasilje ili mržnju protiv bilo koje etničke ili nacionalne grupe ili pojedinca iz tih grupa. To znači da nije dozvoljeno opravdavati niti poricati presudama utvrđene činjenice o ratnim zločinima nad Bošnjacima, Hrvatima, Srbima niti pripadnicima bilo koje druge etničke grupe bez obzira na to ko ih je počinio.

Odgovornost za počinjene zločine je individualna, kao i odgovornost za njihovo osporavanje ili opravdavanje, te je u tom smislu i svaki pokušaj predstavljanja ovih zakonskih odredbi kao antinacionalnih, antietničkih, usmjerenih protiv cijele etničke grupe kao takav pogrešan i zlonamjeren. Nove odredbe KZBiH trebalo bi da posluže i svim građanima/kama BiH da zaustave zlonamjerne interpretacije ratnih dešavanja, da žive u sigurnosti i miru; te s druge strane KZBiH treba da spriječi politički, medijski diskurs ispunjen zloupotrebom prošlosti u politički i etnički isključive ciljeve. Zakonska regulacija treba spriječiti nastavak zapaljivih retorika i produbljivanje podjela u BiH. Ono što preostaje i društvu i političarima i pravosuđu, sada kada su zakonske odredbe tu, jeste da iste primjenjuju i obezbijede poštovanje zakona BiH, kao i da doprinesu procesima tranzicijske pravde na jedan efikasniji i sistematičniji način.

² Za više informacija pogledati publikaciju *Nazivanje ratnih zločina pravim imenom*, dostupno na: <https://dwp-balkan.org/bs/online-materijal/nazivanje-ratnih-zlocina-pravim-imenom/>.

³ Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=LEGISUM%3A133178>

2 Elementi krivičnog djela

U ovom dijelu Priručnik se bavi definiranjem elemenata krivičnih djela koja su uvedena izmjenama KZBiH iz 2021. godine. Potrebno je naglasiti da je važno identificirati koja djela su zapravo zabranjena, protiv koga, da li su izvršena na propisani način (tj. da li postoji namjera da potiču mržnju ili nasilje). Posebna pažnja će biti posvećena postupku dokazivanja, odnosno šta može predstavljati dokaze u ovim krivičnim djelima.

Kratki pregled elemenata krivičnog djela koje je potrebno uključiti u krivičnu prijavu – a prema vrsti krivičnog djela je sljedeći:

Član KZBiH	Krivično djelo	Radnja	Usmjerenost protiv grupe osoba ili člana grupe	Način koji bi mogao potaknuti na nasilje ili mržnju	Dokazivanje
145a stav 3)	Javno odobravanje, poricanje, grubo umanjivanje ili pokušaji opravdavanja zločina genocida, zločina protiv čovječnosti ili ratnog zločina	X	X	X	X
145a stav 4)	Distribucija letaka, slika ili drugih materijala	X	X	X	X
145a stav 6)	Veličanje osoba osuđenih pravosnažnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin	X			X
145a stav 7)	Kvalificirana odgovornost	X	X	X	X

2.1. Radnje: odobravanje, poricanje, grubo umanjivanje, opravdavanje

Stav 3. člana 145a KZBiH jasno navodi koje se radnje imaju smatrati zabranjenim: **odobravanje, poricanje, grubo umanjivanje, opravdavanje**. Ove radnje, međutim, moraju ispunjavati tri osnovna uslova da bi bile razmatrane kao elementi krivičnog djela:

- 1) **Moraju biti učinjene javno.** Javnost podrazumijeva svaki prostor izvan striktno privatne sfere, odnosno činjenje dostupnim sadržaja radnje užem ili širem krugu osoba izvan te sfere. U definiciji krivičnog djela javnost kao element krivičnog djela je široko postavljena, i može uključivati javne skupove, govore, medijske istupe, internet portale, društvene mreže, javne prostore (parkove, ulice, fasade, trgove itd.). Da bi radnja činila krivično djelo mora biti dostupna javnosti. Javnost ne mora biti unaprijed definirana (tačan broj osoba), već je važno dokazati da je počinjena u javnoj sferi i da je bila vidljiva i dostupna neodređenom broju osoba.

*Naprimjer: Facebook status osobe koja ima određeni broj prijatelja ili pratitelja. Ili grafit koji je ispisan na fasadi zgrade koja se nalazi u frekventnom gradskom području na kojem svakodnevno boravi veći broj osoba.*⁴

- 2) **Moraju se odnositi na zločine genocida, zločine protiv čovječnosti ili ratne zločine koji su utvrđeni pravomoćnom presudom u skladu s Poveljom Međunarodnog vojnog suda pridruženom uz Londonski sporazum od 8. aprila 1945. ili Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju ili Međunarodnog krivičnog suda ili suda u BiH.** Nije svaka radnja negiranja krivično djelo – npr. radnja koja negira ratni zločin za koji je još postupak u toku, ili nikada nije vođen, ne može prema ovim odredbama biti radnja koja čini krivično djelo. Samo oni zločini za koje postoji pravomoćna presuda navedenih sudova imaju se smatrati radnjama koje čine segment ovog krivičnog djela.

*Naprimjer: radnje negiranja genocida u Srebrenici ispunjavaju ovaj uslov jer je pravomoćnim presudama Haškog tribunala ovaj zločin kvalificiran kao genocid. Ili radnja kojom se opravdavaju zločini počinjeni u Grabovici.*⁵

- 3) **Trebaju se odnositi na tačno određenu radnju, za koju se zna kada i kako je počinjena.** Počinioci ne moraju uvijek nužno biti poznati (moguće je podnijeti prijavu protiv N. N. osoba).⁶ Ako se radi o postupanju javne ličnosti, ne može se odnositi sveukupno na njene/njegove izjave, pisanja, djelovanja, već na tačno određenu radnju koja se dalje obrazlaže kroz ostale elemente krivičnog djela.

⁴ **Napomena:** Svi korišteni primjeri su tek ilustracija mogućih pojavnih oblika – ne iscrpljuju se niti ograničavaju mogući elementi kroz ove primjere, već se isključivo navode kao mogući primjeri.

⁵ **Napomena:** Svi korišteni primjeri su tek ilustracija mogućih pojavnih oblika – ne iscrpljuju se niti ograničavaju mogući elementi kroz ove primjere, već se isključivo navode kao mogući primjeri.

⁶ Prijava se može podnijeti protiv N. N. lica kada je npr. negiranje izvršeno putem naloga na društvenoj mreži, koji je očigledno lažan, ali koji kontinuirano raspiruje mržnju. Na tužiocu je onda da identifikuje počinioca djela i da u skladu s tim sprovedi radnje u postupku.

Kada su radnje odobravanja, poricanja, grubog umanjivanja i opravdavanja počinjene javno i kada se odnose na zločine utvrđene pravomoćnom presudom navedenih sudova, tada je ispunjen jedan element ovog krivičnog djela. Međutim, to nije dovoljno jer se **pored ovog elementa mora još utvrditi da su radnje bile usmjerene protiv zakonom određenih osoba ili grupa te da je postojala namjera da potiču mržnju ili nasilje**. Dakle: ovaj segment same radnje je početni i mora se u krivičnoj prijavi i postupku argumentirati zajedno sa spomenuta preostala dva elementa.

Radnje odobravanja, poricanja, grubog umanjivanja te opravdavanja mogu obuhvatati različite pojedinačne radnje koje uključuju izjave (medijske, na skupovima, na društvenim mrežama, direktne ili u snimljenom prilogu), pisanja (medijska, društvene mreže, politički programi, web stranice političkih partija), grafite, poruke, ismijavanja, parole na skupovima, osnivanje i djelovanje nacističkih i fašističkih organizacija, njihova javna okupljanja i postrojavanja, revizionizam historijskih događaja i rehabilitaciju kontroverznih ličnosti. Usporedna praksa pokazuje da se u negiranju ili odobravanju, kao i umanjivanju ratnih zločina, kao radnje pojavljuju publiciranje knjiga ili drugih pisanih izvora, medijska i druga javna pojavljivanja, pa i karikature.

Važno je razgraničiti da je često postavljeno pitanje gdje prestaje sloboda izražavanja i mišljenja a počinje govor mržnje. Na ovo pitanje nije uvijek jednostavno dati odgovor, i zato je potrebno da se detaljno analizira izražavanje u svakom pojedinom slučaju. Najjednostavniji savjet i prvi korak odnosi se na primjenu kriterija: da li se konkretnom radnjom osporavaju činjenice utvrđene u sudskim predmetima ratnih zločina? Nadalje, ovo pitanje će uključiti i druga pitanja da bi se odredilo radi li se o krivičnom djelu iz člana 145a stav 3 (je li i protiv koga usmjereno, te da li je potaklo ili ima potencijal da potakne mržnju ili nasilje), no ako je potrebno otkloniti sumnju u pogledu same radnje važno je razlučiti da li se bavi poricanjem činjenica ili pak opravdavanjem ili odobravanjem zločina, te njegovim grubim umanjivanjem.

Važno je također istaknuti da nije samo negiranje zločina kao takvog (npr. „u Srebrenici nije bio genocid“) u pitanju u ovom krivičnom djelu, već i svake druge činjenice utvrđene za određeni ratni zločin. To bi uključivalo naprimjer osporavanje broja i identiteta stradalih, osporavanje odgovornosti osuđenog/ih osoba, opravdavanje zločina zločinima koje je počinila druga strana, nazivanje zločina izmišljotinom, mitom, laži itd. Ono što se može pojaviti kao izazov za bh. sudsku praksu jeste dosta neodređen termin radnje „grubog umanjivanja“. To bi vjerovatno bila radnja koja je slična tvrdnjama koje su iznosili različiti negatori holokausta koji su izjavljivali da je broj jevrejskih žrtava u holokaustu znatno preuveličan jer kapacitet krematorija ili gasnih komora ne bi bio dovoljan da se toliki broj ljudi spali i da je možda samo par hiljada Jevreja tako ubijeno, ili da u koncentracionom logoru Mauthausen nije bilo masovnih ubistava, već samo onih sporadičnih. Ova radnja bi u budućnosti svakako trebalo da se razvije kroz sudsku praksu u BiH.

2.2. Usmjerenost radnji

Sljedeći element krivičnog djela jeste usmjerenost radnji. **Da bi javne radnje proizvele efekte propisanog krivičnog djela, moraju biti usmjerene protiv grupa ili individua.** Stav 3. člana 145a KZBiH propisuje da samo radnje koje su usmjerene protiv grupe osoba ili člana grupe određene s obzirom na rasu, boju kože, vjeroispovijest, porijeklo ili nacionalnu ili etničku pripadnost čine element krivičnog djela. Ovo praktično znači da neodređeno (ili neodredivo) usmjerena radnja neće ispuniti uslove da bude kvalificirana kao krivično djelo.

Ovo je blisko vezano za naredni element – namjeru poticanja mržnje ili nasilja, jer se time zapravo argumentuje protiv koga se usmjerava govor mržnje. Primjera radi, opravdavanje zločina na Kazanima treba uključivati u razloge tog opravdavanja, koji će vrlo vjerovatno biti bazirani na etničkoj pripadnosti žrtava i dalje se razvijati u poticanje nasilja.

Osnovi koje KZBiH definira (rasa, boja kože, vjeroispovijest, porijeklo, nacionalna ili etnička pripadnost) uobičajeni su osnovi zastupljeni i u uporednom pravu. Važno je pak voditi računa da u pripremi krivične prijave bude sasvim jasno određeno koji od ovih osnova je zaista prisutan u slučaju koji se prijavljuje. Iako može kombinirati više osnova, krivična prijava mora imati bar jasno određen jedan osnov po kojem je radnja usmjerena na grupu ili člana grupe.

Svaki konkretni slučaj će zahtijevati preciziranje da li se radi o radnji koja je usmjerena na određenu (rasnu, vjersku, nacionalnu, etničku) grupu ili pak na pojedinca kao člana te grupe. Naprimjer, ako se radi o članku kojim se opravdava nezakonito zatvaranje civila u mjestu Zovik, onda se radi o radnji usmjerenoj na grupu osoba koja je određena po etničkoj osnovi. Ukoliko se pak radi o članku u kojem se konkretnoj žrtvi osporava status žrtve ili opravdava njeno nezakonito zatvaranje utoliko se radi o pripadniku/ci grupe koja je određena po etničkoj osnovi. U konačnici, u pojedinim slučajevima se može raditi i o grupi i o svakom pojedincu/ki kao članu/ici te grupe.

2.3. Način izvršenja (namjera – poticanje mržnje ili nasilja)

Element krivičnog djela koji izaziva najviše pažnje i smatra se možda i najvećim izazovom u procesuiranju krivičnog djela iz stava 3. član 145a KZBiH jeste upravo **ustanovljavanje veze između počinjene radnje i namjere da ista prouzroči poticanje mržnje ili nasilja.**

Samo odobravanje, grubo umanjivanje ili pokušaj opravdavanja moraju biti počinjeni na način koji bi mogao podstaknuti na nasilje ili mržnju usmjerenu protiv grupe osoba ili člana grupe. Prije svega, **sam zakonski tekst ne zahtijeva da je do podsticanja mržnje ili nasilja već došlo, nego da bi način izvršenja radnje mogao potaknuti na nasilje ili mržnju.** U smislu pripreme krivične prijave, ovaj dio mora biti jasno obrazložen. Iako se čini dosta neodređenim, sam kontekst i način izvršenja će biti od velikog značaja kada se uspostavlja veza između radnje i načina izvršenja/namjere da se potakne mržnja ili nasilje.

Dakle, samo navođenje radnje izvršenja (odobravanje, grubo umanjivanje ili pokušaj opravdavanja) koja je usmjerena prema grupi ili osobi iz te grupe neće ispuniti zahtjev da se djelo tretira kao krivično djelo propisano KZBiH. Neophodno je obrazložiti zašto je:

- Način izvršenja takav da može potaknuti na nasilje ili mržnju. Ovdje prvenstveno treba obratiti pažnju na to ko čini radnju, kako (targetirani mediji, organizovani skupovi, događaji visokog rizika, agresivan govor, zastrašivanje i slično),⁷ gdje (je li lokacija ili događaj posebno važan, iz kojeg razloga) i ako je poznato – s kojim ciljem.
- Podsticanje (podstrekavanje) nasilja ili mržnje. U ovom dijelu jako je važno obrazložiti kontekst (situaciju) zbog kojeg konkretna radnja može dovesti do podsticanja nasilja ili mržnje. Primjera radi, *ako se radi o poricanju ratnog zločina u lokalnoj zajednici u kojoj žive i povratnici-žrtve tog zločina ili njihove porodice. Ili ako se opravdava ratni zločin na mediju koji se inače koristi huškačkim jezikom prema određenoj etničkoj grupi. Ovi primjeri nisu relevantni za svaki pojedinačni slučaj, već predstavljaju samo ilustraciju.* Važno je razumjeti da svaka specifičnost koja se odnosi na radnju ili zajednicu u kojoj je počinjena treba da se navede i objasni na način da ukaže da određeno odobravanje, grubo umanjivanje ili pokušaj opravdavanja mogu potaknuti nasilje ili mržnju.

Ovaj element krivične prijave ne bi smio biti općenito naveden (npr. zbog rata iz devedesetih; zbog nacionalne i etničke netrpeljivosti; zbog straha), naprotiv, potrebno je uspostaviti kroz objašnjenje jasnu vezu između poricanja, načina na koji je izvršeno i potencijalnog nasilja ili mržnje koje takva radnja i način izvršenja mogu izazvati. Naprimjer, *ako se radi o izjavi da se u Uzdolu nije desio ratni zločin nad civilima, neophodno je navesti zašto ta i takva izjava može potaknuti na mržnju ili nasilje.*⁸

U krivičnim prijavama se ništa ne podrazumijeva. Da bi se tretiralo kao krivično djelo, potrebno je ispuniti sva dosada tri obrađena elementa: postojanje radnje (odobravanje, grubo umanjivanje ili pokušaj opravdavanja), usmjerenost na grupu ili osobu iz grupe te namjeru da se potakne mržnja ili nasilje.

2.4. Dokazivanje

Dokaz je činjenica kojom se potvrđuje istinitost ili neistinitost određenih navoda iz krivične prijave, odnosno optužnice. **Postupak dokazivanja u krivičnom postupku vodi nadležno tužilaštvo koje predlaže dokaze.** Međutim, prilikom sačinjavanja krivične prijave potrebno je ukazati da su tvrdnje koje se iznose tačne i provjerljive – ovo ne znači niti da podnositelj/teljka krivične prijave treba da prikuplja dokaze sam/a, ali niti da će u svim slučajevima biti dovoljno tek ukazati da je potencijalno izvršeno krivično djelo. Dokazi moraju ukazivati na postojanje osnova sumnje da je učinjeno krivično djelo. Tužilac neće narediti provođenje istrage ako je iz prijave i pratećih spisa očigledno da prijavljeno djelo nije krivično djelo, ako ne postoje osnovi sumnje da je prijavljena osoba učinila krivično djelo ili ako postoje druge okolnosti koje isključuju krivično gonjenje.

⁷ **Napomena:** Svi korišteni primjeri su tek ilustracija mogućih pojavnih oblika – ne iscrpljuju se niti ograničavaju mogući elementi kroz ove primjere, već se isključivo navode kao mogući primjeri.

⁸ **Napomena:** Svi korišteni primjeri su tek ilustracija mogućih pojavnih oblika – ne iscrpljuju se niti ograničavaju mogući elementi kroz ove primjere, već se isključivo navode kao mogući primjeri.

Podnosilacj/teljka krivične prijave ipak može predložiti dokaze, što u svakom slučaju čini krivičnu prijavu potpunijom i lakšom za provjeriti. Dokazna sredstva (dokazi) predlažu se vezano za okolnosti koje se navode u krivičnoj prijavi. To se, u slučaju stava 3. člana 145a (odobravanje, grubo umanjivanje ili pokušaj opravdavanja zločina genocida, ratnog zločina ili zločina protiv čovječnosti) odnosi na:

- Radnju i počinioca: kada se radnja desila, od strane koga, gdje, na koji način. Poslužiti mogu video ili audio snimci (ako se radi o govornoj radnji), fotografije, *screen shot* s društvenih mreža i *online* medija, print ili kopija ako se radi o štampanim novinama, zapisnici, svjedoci (očevici).⁹
- Način koji potiče na nasilje ili mržnju: sve što se koristi u obrazlaganju ovog elementa trebalo bi biti provjerljivo odnosno dokazivo. Mogu se koristiti svjedoci, raniji događaji koji su dokumentovani, sudska praksa, vještačenja i slično.¹⁰

Iako subjektivna kategorija, motiv se može dokazivati i utvrđivati na osnovu niza objektivnih okolnosti koje se odnose na način činjenja krivičnog djela, okolnosti koje su pratile činjenje krivičnog djela, ličnost počinioca i žrtve.

Generalno je dobro predložiti sve one dokaze koji su vezani za samo počinjeno djelo. Međutim, to ne znači da bi trebalo predlagati i veliki broj dokaza koji nemaju poveznice s djelom, samo da bi ih bilo više. Primjera radi, ako je osoba negirala ratni zločin u svom govoru, nije potrebno dostavljati i njegove govore ili članke u kojima nema negiranja, nego njima osoba npr. iznosi svoja politička stajališta, koja nemaju doticaja sa slučajem.

2.5. Distribucija materijala

KZBiH predviđa da onaj ko krivično djelo poricanja, odobravanja, grubog umanjivanja ili pokušaja opravdavanja zločina genocida, ratnog zločina ili zločina protiv čovječnosti izvrši tako da javnosti učini dostupnim ili joj distribuira letke, slike ili druge materijale kaznit će se kaznom zatvora od najmanje jedne godine.

Ovo znači da, osim izjava, nastupa, članaka i drugo, krivično djelo predstavlja izrada i distribucija materijala koji također poriču, odobravaju, grubo umanjuju ili opravdavaju zločine genocida, ratnog zločina ili zločina protiv čovječnosti. Zabranjeno je distribuirati ovakve materijale čak i ako ih osoba koja ih distribuira nije sama izradila.

U svrhu dokazivanja ovog krivičnog djela potrebno je imati primjerke materijala, kao i mogućnost dokazivanja njihove distribucije. Distribucija ne mora nužno biti u štampanom obliku, već se može dešavati i putem elektronske pošte, društvenih mreža, web portala, sms poruka i slično.¹¹

⁹ **Napomena:** Svi korišteni primjeri su tek ilustracija mogućih pojavnih oblika – ne iscrpljuju se niti ograničavaju mogući elementi kroz ove primjere, već se isključivo navode kao mogući primjeri.

¹⁰ **Napomena:** Svi korišteni primjeri su tek ilustracija mogućih pojavnih oblika – ne iscrpljuju se niti ograničavaju mogući elementi kroz ove primjere, već se isključivo navode kao mogući primjeri.

¹¹ **Napomena:** svi korišteni primjeri su tek ilustracija mogućih pojavnih oblika – ne iscrpljuju se niti ograničavaju mogući elementi kroz ove primjere, već se isključivo navode kao mogući primjeri.

Kada počinitelj nije poznat (vidljiv), ali postoji trag odakle dolazi materijal (broj telefona, e-mail adresa, profil na društvenim mrežama), to je potrebno dokumentovati i u tom slučaju se podnosi krivična prijava protiv N. N. osobe. U toku istrage istražni organi mogu utvrditi izvor materijala i počinioca, no indicije moraju biti obezbijeđene već u krivičnoj prijavi (ako su dostupne).

Primjera radi, Osnovni sud BDBiH proglasio je A. G. krivim za produženo krivično djelo Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti iz člana 160. stav 2. u vezi sa stavom 1. Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. A. G. je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine jer je na drugu godišnjicu otvaranja obnovljene Atik (Savske) džamije u Brčkom, 18. avgusta 2009. godine, na njenom minaretu ispisao natpis „Nož, žica, Srebrenica“. Osim ovog natpisa, A. G. je napisao i četiri slova „S“ na minaretu džamije. A. G. je 9. oktobra 2009. godine u Brčkom dvojici maloljetnih učenika Druge osnovne škole predao šest letaka nacionalističko-šovinističkog sadržaja protiv hrvatskog i bošnjačkog naroda, među kojima su i stihovi „ono malo Muslimana i Hrvata treba zaklat oko vrata“. U pogledu umnožavanja i distribuiranja materijala, u ovom slučaju Sud je ocijenio broj primjeraka (6) i broj osoba koje su došle u dodir sa tim tekstom i kod kojih bi tekst takvog sadržaja mogao izazvati osjećaj ugroženosti. Utvrđeno je da je optuženi materijal uručio dvjema maloljetnim učenicama (L. N. i T. A. iz Brčkog), koje su prema kazivanju razrednog starješine bile jako uznemirene sadržajem teksta koji im je dat od strane učenika iste škole. Sud je ocijenio da se ukupno šest kopija spornog teksta teško može smatrati propagandnim letkom u njegovom pravom smislu, čijim bi se sadržajem ozbiljnije mogla dovesti u pitanje postojeća razina snošljivosti u odnosima konstitutivnih naroda u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine.¹²

2.6. Veličanje osuđenih ratnih zločinaca

U stavu 6. člana 145a KZBiH predviđa se zabrana veličanja osoba osuđenih za zločin genocida, ratni zločin ili zločin protiv čovječnosti. Zakon predviđa dosta detaljno na šta se sve ova zabrana odnosi, te se uvidom u dosadašnje prakse u BiH uočava da je zakonodavac ispratio pojavne oblike veličanja osuđenih ratnih zločinaca koji su se dešavali u BiH, ali i ovu listu ne zatvara pobrojanim pojavama već je ostavlja otvorenom za sve druge načine kojima se veliča osoba osuđena za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin.

Prema KZBiH zabranjena je:

- dodjela priznanja, nagrada, spomenica, bilo kakvog podsjetnika ili bilo kakve privilegije ili slično osobi osuđenoj pravomoćnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin
- imenovanje javnog objekta kao što je ulica, trg, park, most, institucija, ustanova, općina ili grad, naselje i naseljeno mjesto ili slično po osobi osuđenoj pravomoćnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin
- registracija naziva po ili prema osobi osuđenoj pravomoćnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin
- veličanje osobe osuđene pravomoćnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin.

¹² Presuda Osnovnog suda Brčko distrikta BiH broj 96 0 K 000638 09 K od 1. 4. 2010.

Ovo znači da je krivično djelo nazivanje ulice, institucije, nagrade po osuđenom ratnom zločincu. Isto tako, krivično djelo je dodjeljivanje nagrade ili priznanja osuđenom ratnom zločincu, kao i registracija udruženja ili organizacije pod imenom osuđenog ratnog zločinca ili u vidu podrške ratnim zločincima i promoviranje zločinačke ideologije. U druge načine veličanja bi pripadali, primjera radi, isticanje fotografije ili imena i lika osuđenih ratnih zločinaca, komemoracije ili obilježavanja u njihovu čast, slavljenje osuđenih ratnih zločinaca i slično. Ova praksa je bila prisutna prije izmjena KZBiH, no od stupanja na snagu izmjena svaka ova radnja predstavlja krivično djelo.¹³

Jednako kao i kod djela poricanja, odobravanja, grubog umanjivanja ili pokušaja opravdavanja zločina genocida, ratnog zločina ili zločina protiv čovječnosti (stav 3. član 145a) neophodno je da postoji radnja kojom se čini veličanje, ali i da se odnosi na veličanje osuđenih ratnih zločinaca. Veličanje osoba koje nisu osuđene pravomoćnom presudom za zločin genocida, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin u vrijeme njihovog veličanja ne predstavlja krivično djelo. Međutim, čak i veličanje osoba koje nisu osuđene pravomoćnom presudom za zločin genocida, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin može predstavljati krivično djelo, ali u smislu drugog stava, tj. stava 1. člana 145a, odnosno u smislu javnog izazivanja ili raspirivanja nacionalne, rasne ili vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti među konstitutivnim narodima i ostalima, kao i drugima koji žive ili borave u Bosni i Hercegovini, u zavisnosti od okolnosti određenog slučaja.

Za razliku od krivičnog djela poricanja, odobravanja, grubog umanjivanja ili pokušaja opravdavanja, krivičnu odgovornost povlači svako veličanje osuđenih ratnih zločinaca, bez dodatnog uslova da bi mogli potaknuti na nasilje ili mržnju.

2.7. Kvalificirana odgovornost

Kada bilo koje od gore navedenih krivičnih djela (poricanja, odobravanja, opravdavanja, grubog umanjivanja; distribucije putem materijala) učini dužnosnik ili odgovorna osoba ili zaposlenik u instituciji vlasti ili bilo kojem organu koji se finansira putem javnog budžeta, kaznit će se kaznom koja je stroža. Ovo je propisano stavom 7. člana 145a, te se naziva kvalificiranom odgovornošću, odnosno propisuje se veća odgovornost za počiniocima koji obavljaju javne funkcije ili se njihovo zaposlenje finansira iz javnog budžeta.

To znači da ako član/ica vlade, zaposlenik/ca u javnoj administraciji učini neko od navedenih krivičnih djela iz člana 145a KZBiH, kaznit će se strožom kaznom. Ako se krivična prijava podnosi protiv ovakve osobe, potrebno je naglasiti njenu funkciju i pozvati se na ovu odredbu KZBiH.

¹³ **Napomena:** Svi korišteni primjeri su tek ilustracija mogućih pojava oblika – ne iscrpljuju se niti ograničavaju mogući elementi kroz ove primjere, već se isključivo navode kao mogući primjeri.

2.8. Na koje načine se može podnijeti krivična prijava

Svaki građanin/ka ima pravo da prijavi izvršenje krivičnog djela, a svako ima i dužnost prijaviti izvršenje krivičnog djela.

Krivična prijava se podnosi tužiocu BiH, pismeno ili usmeno.

Ako se prijava podnosi usmeno, osoba koja podnosi prijavu treba da bude upozorena na posljedice lažnog prijavljivanja. O toj usmenoj prijavi sastavit će se zapisnik. Ako je prijava saopštena telefonom, sačinit će se službena zabilješka. Ako se prijava podnese nekom sudu, ovlašćenoj službenoj osobi ili drugom tužiocu u Bosni i Hercegovini, oni će tu prijavu primiti i odmah je dostaviti nadležnom tužiocu.

Treba napomenuti i da **lažno prijavljivanje krivičnog djela** može također predstavljati krivično djelo. Tako, ako pojedinac prijavi određenu osobu da je učinila krivično djelo propisano zakonom Bosne i Hercegovine, a zna da ta osoba nije počinitelj, može biti kažnjen kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. Istom kaznom će biti kažnjen onaj ko podmetanjem tragova krivičnog djela ili na drugi način izazove pokretanje krivičnog postupka zbog krivičnog djela propisanog zakonom Bosne i Hercegovine protiv osobe za koju se zna da nije počinitelj. Pored toga, novčanom kaznom ili kaznom zatvora do šest mjeseci može biti kažnjen onaj ko prijavi da je učinjeno krivično djelo propisano zakonom Bosne i Hercegovine iako zna da to djelo nije učinjeno.

Tužilac će narediti provođenje istrage ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo. O provođenju istrage donosi se naredba, koja sadrži: podatke o počiniocu krivičnog djela ako su poznati, opis djela iz kojeg proizlaze zakonska obilježja krivičnog djela, zakonski naziv krivičnog djela, okolnosti koje potvrđuju osnovne sumnje za provođenje istrage i postojeće dokaze. U naredbi će tužilac navesti koje okolnosti treba istražiti i koje istražne radnje treba preduzeti.

S druge strane, tužilac donosi naredbu da se istraga neće sprovesti ako je iz prijave i pratećih spisa očigledno da prijavljeno djelo **nije krivično djelo**, ako **ne postoje osnovi sumnje da je prijavljena osoba** učinila **krivično djelo**, ako je **nastupila zastarjelost** ili je **djelo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem**, ili ako postoje druge okolnosti koje isključuju krivično gonjenje.

O nesprovođenju istrage, kao i o razlozima za to, tužilac treba da obavijesti podnosioca prijave u roku od tri dana. U tom slučaju podnosilac prijave ima pravo podnijeti pritužbu u roku od osam dana Uredu tužioca.

Ako dođe do provođenja istrage, u toku njenog provođenja tužilac može preduzeti sve istražne radnje, uključujući ispitivanje osumnjičenog i saslušanje oštećenog i svjedoka, vršenje uviđaja i rekonstrukcije događaja, preduzimanje posebnih mjera koje obezbjeđuju sigurnost svjedoka i informacija i naređivanje potrebnih vještačenja.

Tužilac okončava istragu kad nađe da je stanje stvari dovoljno razjašnjeno da se može podići optužnica. Ako se istraga ne završi u roku od šest mjeseci od donošenja naredbe o sprovođenju istrage, tužilac će obavijestiti glavnog tužioca o razlozima neokončanja istrage. Glavni tužilac će odrediti u roku od 30 dana novi rok za okončanje istrage koji ne može biti duži od šest mjeseci, odnosno koji ne može biti duži od jedne godine za krivična

djela za koja se može izreći kazna zatvora u trajanju od 10 godina ili teža kazna, te naložiti preduzimanje potrebnih mjera da bi se istraga okončala. Ako istragu nije bilo moguće završiti u tom roku, tužilac će o razlozima zbog kojih istraga nije završena, u roku od osam dana, obavijestiti glavnog tužioca, osumnjičenog i oštećenog. Osumnjičeni i oštećeni u roku od 15 dana od dana dostavljanja obavještenja mogu podnijeti pritužbu glavnom tužiocu zbog trajanja postupka. Ako glavni tužilac utvrdi da je pritužba osnovana, u roku od 30 dana će odrediti novi rok u kojem se, ako postoje procesne pretpostavke, istraga mora okončati, a koji ne može biti duži od šest mjeseci, odnosno koji ne može biti duži od jedne godine za krivična djela za koja se može izreći kazna zatvora u trajanju 10 godina ili teža kazna, te naložiti preduzimanje potrebnih mjera za okončanje istrage, o čemu će obavijestiti podnosioca pritužbe u roku od 15 dana. Ako istraga ne bude okončana u ovom roku, a postoje procesne pretpostavke, smatrat će se da je istraga obustavljena, o čemu tužilac donosi naredbu i u roku od 15 dana o tome obavještava glavnog tužioca, osumnjičenog i oštećenog. Optužnica se ne može podići ako osumnjičeni nije bio ispitan.

Kad u toku istrage tužilac nađe da postoji dovoljno dokaza iz kojih proizlazi osnovana sumnja da je osumnjičeni učinio krivično djelo, pripremit će i uputiti optužnicu sudiji za prethodno saslušanje u roku od 30 dana od dana kada je okončanje istrage zabilježeno u spisu. Ako tužilac ne uputi optužnicu u ovom roku, dužan je u roku od osam dana o razlozima nepodizanja optužnice obavijestiti glavnog tužioca, koji će preduzeti mjere da tužilac u roku koji ne može biti duži od 30 dana podigne optužnicu. Ako tužilac ni u ovom roku ne podigne optužnicu, obavijestit će o tome glavnog tužioca te osumnjičenog i oštećenog, koji imaju pravo da u roku od osam dana od isteka tog roka podnesu pritužbu glavnom tužiocu. Glavni tužilac će u roku od 30 dana izdati tužiocu obavezujuće uputstvo da u roku od 30 dana podigne optužnicu. Ako tužilac i nakon obavezujućeg uputstva glavnog tužioca ne podigne optužnicu, smatrat će se da je istraga obustavljena, o čemu tužilac donosi naredbu i u roku od 15 dana o tome obavještava glavnog tužioca, osumnjičenog i oštećenog.

Više informacija o krivičnom postupku dostupno je na zvaničnoj web stranici Tužilaštva Bosne i Hercegovine: <https://tuzilastvobih.gov.ba/?opcija=sadrzaj&id=15&jezik=b>.

3 Primjer krivične prijave

Primjer koji je naveden ispod i krivična prijava napisana na osnovu opisa tog slučaja u potpunosti su napisani za potrebe ovog priručnika i nemaju nikakvu vezu sa stvarnim slučajevima. Oni služe kao pomoć i kao ogledni primjer pri pisanju i podnošenju eventualnih budućih krivičnih prijava vezanih za krivično djelo izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti.

3.1. Opis slučaja

S. G. i A. O. osuđeni su na zatvorske kazne pred sudom u Bosni i Hercegovini za ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Oni su osuđeni za zlostavljanje, nanošenje velikih patnji i povredu tjelesnog integriteta deset civila i ubistvo sedam civila zbog njihove nacionalne ili etničke pripadnosti u mjestu K. u toku rata u Bosni i Hercegovini. Presuda je postala pravosnažna.

P. R. je nastavnik u penziji koji živi u mjestu K., na adresi Prva ulica 2. On je cijenjena osoba u svojoj zajednici, koja je aktivna u više organizacija i koja ima veliki krug ljudi sa kojima saraduje, naročito na politički bitnim pozicijama. Mjesec dana (7. 3. 2022. godine) nakon što je presuda protiv S. G. i A. O. postala pravosnažna, on je na javnom skupu pred više desetina mještana u mjestu K. u okviru svog govora više puta poricao da je uopšte došlo do ratnog zločina i da su civili zlostavljani i ubijeni.

Tom prilikom P. R. je izjavio: „Dokle ćemo više slušati laži o ubistvima koja su se desila u K. Ja znam i vi znate da do toga nije došlo i da je sve u stvari inscenirana predstava kako bi se naš narod pokušao ocrniti. S. G. i A. O. su heroji koji su se borili protiv neprijatelja i svaka njihova akcija je bila apsolutno opravdana. Ponavljam još jednom, zlostavljanja i ubistava civila u K. nije bilo, a mrtvi koji su nađeni kasnije su tu dovedeni samo da bi se bacila ljaga na naš narod i naši heroji osudili. Ko god je smaknut iz junačkih ruku S. G. i A. O. smaknut je sa razlogom jer je radio protiv našeg naroda i apsolutno je zaslužio takvu smrt. Njima nikada nije bilo mjesto ovdje, koje je vjekovima naša a ne njihova kuća. Kako onda, tako i danas. Neprijatelji iz njihovih redova konstantno rovare protiv naših interesa i našeg naroda. Smrdljivi teroristi i naši neprijatelji ne zaslužuju ništa više od crne grobnice u koju će biti zakopani. Ako zatreba opet, pozivam vas sve da zajedno sa mnom budemo dostojni naših heroja, i da kao i oni uzmemo oružje u ruke i osvetimo njihovo zatočenje i sve naše žrtve. Živjeli naši heroji! Smrt lažovima i izdajcima!”

Također, na skupu u mjestu K., P. R. je predložio da glavna ulica u ovom mjestu ponese naziv Ulica heroja S. G. i A. O. Njegovu izjavu su snimale televizijske kamere više medijskih kuća, a skoro svi relevantni portali i printana izdanja novina prenijeli su njegove izjave.

3.2. Primjer pisane krivične prijave

TUŽILAŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE

Kraljice Jelene 88

71 000 Sarajevo

Bosna i Hercegovina

Na osnovu članova 214. i 215. *Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine* („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, brojevi 3/2003, 32/2003, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009, 93/2009, 72/2013 i 65/2018), a u skladu sa odredbama Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, brojevi 3/2003, 32/2003, 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018 i 46/2021), podnosim

KRIVIČNU PRIJAVU

i prijavljujem izvršenje krivičnog djela od strane

P. R.

nastavnika u penziji,

(adresa boravišta: Prva ulica 2, mjesto K., Bosna i Hercegovina)

zbog postojanja osnova sumnje da je dana 7. 3. 2022. godine, u mjestu K., u stanju uračunljivosti, kao izvršilac djela, svjestan protivpravnosti krivičnog djela i njegove zabranjenosti, a želeći njegovo izvršenje i posljedice, u cilju izazivanja mržnje, poricao, grubo umanjivao i pokušao opravdati ratni zločin i veličao lica pravosnažno osuđena za ratne zločine, čime je izvršio krivično djelo izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti,

iz člana 145a *Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine*.

OBRAZLOŽENJE

P. R. je 7. 3. 2022. godine održao govor na javnom skupu pred više desetina mještana u mjestu K. Tom prilikom on je izjavio: „Dokle ćemo više slušati laži o ubistvima koja su se desila u K. Ja znam i vi znate da do toga nije došlo i da je sve u stvari inscenirana predstava kako bi se naš narod pokušao ocrniti. S. G. i A. O. su heroji koji su se borili protiv neprijatelja i svaka njihova akcija je bila apsolutno opravdana. Ponavljam još jednom, zlostavljanja i ubistava civila u K. nije bilo, a mrtvi koji su nađeni kasnije su tu dovedeni samo da bi se bacila ljaga na naš narod i naši heroji osudili. Ko god je smaknut iz junačkih ruku S. G. i A. O. smaknut je sa razlogom jer je radio protiv našeg naroda i apsolutno je zaslužio takvu smrt. Njima nikada nije bilo mjesto ovdje, koje je vjekovima naša a ne njihova kuća. Kako onda, tako i danas. Neprijatelji iz njihovih redova konstantno rovare protiv naših interesa i našeg naroda. Smrdljivi neprijatelji ne zaslužuju ništa više od crne

grobnice u koju će biti zakopani. Ako zatreba opet, pozivam vas sve da zajedno sa mnom budemo dostojni naših heroja, i da kao i oni uzmemo oružje u ruke i osvetimo njihovo zatočenje i sve naše žrtve. Živjeli naši heroji! Smrt lažovima i izdajicama!" Također, na skupu u mjestu K., P. R. je predložio da glavna ulica u ovom mjestu ponese naziv Ulica heroja S. G. i A. O.

P. R. je govor održao mjesec dana nakon što je presuda S. G. i A. O. postala pravosnažna. Ovom presudom oni su osuđeni na zatvorske kazne pred sudom u Bosni i Hercegovini za ratni zločin protiv civilnog stanovništva (*Presuda broj 2222/22 – Sud Bosne i Hercegovine*). S. G. i A. O. su osuđeni za zlostavljanje, nanošenje velikih patnji i povredu tjelesnog integriteta deset civila i ubistvo sedam civila zbog njihove nacionalne ili etničke pripadnosti u mjestu K. u toku rata u Bosni i Hercegovini. Presuda je postala pravosnažna 7. 2. 2022. godine.

Krivični zakon Bosne i Hercegovine u relevantnom dijelu (član 145a, stav 3) navodi: „Ko javno odobri, porekne, grubo umanjii ili pokuša opravdati zločin genocida, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin utvrđen pravosnažnom presudom u skladu s Poveljom Međunarodnog vojnog suda pridruženom uz Londonski sporazum od 8. aprila 1945. ili Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju ili Međunarodnog krivičnog suda ili suda u Bosni i Hercegovini, a usmjereno je protiv grupe lica ili člana grupe određene s obzirom na rasu, boju kože, vjeroispovijest, porijeklo ili nacionalnu ili etničku pripadnost, i to na način koji bi mogao potaknuti na nasilje ili mržnju usmjerenu protiv takve grupe lica ili člana takve grupe, kazniće se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.” Pored toga, *Krivični zakon* (član 145a, stav 5) navodi i: „Ako je krivično djelo iz stava (1) do (3) ovog člana počinjeno na način kojim se može poremetiti javni red i mir ili je prijeteeće, zlostavljajuće ili uvredljivo, počinilac će se kazniti kaznom zatvora od najmanje tri godine.” *Krivični zakon* (član 145a, stav 6) također navodi: „Ko dodijeli priznanje, nagradu, spomenicu, bilo kakav podsjetnik ili bilo kakvu privilegiju ili slično licu osuđenom pravosnažnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin, ili imenuje javni objekat kao što je ulica, trg, park, most, institucija, ustanova, opština ili grad, naselje i naseljeno mjesto, ili slično, ili registruje naziv po ili prema licu osuđenom pravosnažnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin, ili na bilo koji način veliča lice osuđeno pravosnažnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin, kazniće se kaznom zatvora od najmanje tri godine.”

P. R. je svoj gore navedeni i doslovno citirani govor održao pred većom grupom ljudi, i to javno, svjesno, umišljajno i s namjerom da izazove i podstakne mržnju protiv jedne nacionalne ili etničke grupe, i to na način da utiče na emocije i na intelekt pojedinaca i grupa, time što stvara i jača negativan stav prema pripadnicima te nacionalne ili etničke grupe.

P. R. je riječima „dokle ćemo više slušati laži o ubistvima koja su se desila u K. Ja znam i vi znate da do toga nije došlo i da je sve u stvari inscenirana predstava kako bi se naš narod pokušao ocrniti” i riječima „ponavljam još jednom, zlostavljanja i ubistava civila u K. nije bilo, a mrtvi koji su nađeni kasnije su tu dovedeni samo da bi se bacila ljaga na naš narod i naši heroji osudili” poricao i grubo umanjivao ratni zločin koji se desio u mjestu K., a koji je jasno utvrđen *Presudom broj 2222/22* od strane Suda Bosne i Hercegovine. Žrtve ovog zločina su bili civili koji su identifikovani i za koje je bez svake sumnje jasno da su ubijeni u mjestu K. od strane S. G. i A. O., što je dokazano u krivičnom postupku koji se vodio protiv njih, a u okviru koga su oni pravosnažno osuđeni za krivično djelo ratnog zločina.

Ovakvo izražavanje P. R. je bilo usmjereno protiv grupe lica koja je određena s obzirom na nacionalnu ili etničku pripadnost, što je jasno iz ostatka govora P. R., kao i iz konteksta njegovog izražavanja. Naime, P. R. je u nastavku govora rekao da „njima nikada nije bilo mjesto ovdje, koje je vjekovima naša a ne njihova kuća“, aludirajući da su žrtve ratnog zločina bile nepoželjne u mjestu K. Riječima „kako onda, tako i danas“ on je u stvari proširio svoje izražavanje i na današnji period, aludirajući da su i potomci žrtava ratnog zločina i pripadnici naroda iz kojeg žrtve dolaze nepoželjni u mjestu K. i dan danas. Pored toga, izjavom da „neprijatelji iz njihovih redova konstantno rovale protiv naših interesa i našeg naroda“ imputirao je da pripadnici iz redova jedne etničke grupe kontinuirano rade protiv „naših“ interesa, odnosno da već duži vremenski period koji traje i danas rade loše stvari prema „nama“, kako kontinuirano rade protiv „naših interesa“. Ovakva izjava je bila jasno uperena protiv jedne nacionalne ili etničke grupe i pojedinaca iz te nacionalne ili etničke grupe, koji su prozvani neprijateljima. Ovim je P. R. optužio pripadnike jedne etničke grupe da rade protivno „našim“ interesima, te je svojim riječima podijelio građane na „nas“ i „njih“, želeći da mržnju „naših“ usmjeri prema „njima“, kako oni kontinuirano rade protiv „naših“ interesa.

Iz ovog dijela njegovog govora, ali i iz drugih dijelova, kao što je onaj u kojem je P. R. rekao „ko god je smaknut iz junačkih ruku S. G. i A. O. smaknut je sa razlogom jer je radio protiv našeg naroda i apsolutno je zaslužio takvu smrt. Smrdljivi neprijatelji ne zaslužuju ništa više od crne grobnice u koju će biti zakopani. Ako zatreba opet, pozivam vas sve da zajedno sa mnom budemo dostojni naših heroja, i da kao i oni uzmemo oružje u ruke i osvetimo njihovo zatočenje i sve naše žrtve. Živjeli naši heroji! Smrt lažovima i izdajicama!“, kao i iz samog konteksta govora, ali i govora u cjelini jasno je da je njegovo izražavanje učinjeno na način koji podstiče na nasilje ili mržnju usmjerenu protiv nacionalne ili etničke grupe.

U svom specifičnom izražavanju P. R. je eksplicitno naglasio da „neprijatelji“, koji se mogu percipirati kao pripadnici jedne nacionalne ili etničke grupe, ne treba da budu prihvaćeni u društvu, i da protiv njih treba izvršiti osvetu jer kontinuirano rade protiv „naših“ interesa i interesa „našeg“ naroda, čime je pokušao da izazove i podstakne mržnju prema pripadnicima jedne nacionalne ili etničke grupe u Bosni i Hercegovini, želeći dodatno da unese sjeme razdora među različite narode koji žive u cijeloj Bosni i Hercegovini. P. R. je ovakvim izražavanjem ne samo vrijeđao civilne žrtve zločina u mjestu K. i njihove potomke nego je i izazivao i podsticao mržnju prema njima, njihovim potomcima i njihovim sunarodnicima zbog njihove nacionalne i etničke pripadnosti. Njegovim govorom se direktno pokušala podstaci mržnja domaćeg stanovništva prema svojim sugrađanima druge nacije i etniciteta, ali i prizvati „osveta“ prema njima, u cilju njihovog targetiranja i prebacivanja krivice na njih. Imajući u vidu da je P. R. cijenjena osoba u svojoj zajednici, koja je aktivna u više organizacija i koja ima veliki krug ljudi s kojima saraduje, naročito na politički bitnim pozicijama, ove riječi su još opasnije jer mogu u budućnosti voditi u želju za osvetom i ći ka nasilju, maltretiranju i diskriminaciji građana samo zbog njihove nacionalne ili etničke pripadnosti.

Ovakvim izražavanjem P. R. je želio da prije svega utiče na emocije, ali djelimično i na intelekt pojedinaca i grupa prvenstveno u mjestu K., ali i u cijeloj Bosni i Hercegovini, time što je želio da stvori ili jača određeno osjećanje i negativan stav prema, u ovom slučaju, nacionalnoj ili etničkoj grupi. Sam govor u kome se spominje osveta, uzimanje oružja u ruke i podsjećanje da „smrdljivi neprijatelji ne zaslužuju ništa više od crne grobnice

u koju će biti zakopani” predstavlja jasno izazivanje mržnje, odnosno rasplamsavanje i stvaranje negativnog osjećanja koje predstavlja pogodno tlo za preduzimanje raznih ekscenčnih ponašanja prema pripadnicima, u ovom slučaju, nacionalne ili etničke grupe, u budućnosti.

Također, P. R. je izjavio i sljedeće: „S. G. i A. O. su heroji koji su se borili protiv neprijatelja i svaka njihova akcija je bila apsolutno opravdana. Ko god je smaknut iz junačkih ruku S. G. i A. O. smaknut je sa razlogom jer je radio protiv našeg naroda i apsolutno je zaslužio takvu smrt. Smrdljivi neprijatelji ne zaslužuju ništa više od crne grobnice u koju će biti zakopani. Ako zatreba opet, pozivam vas sve da zajedno sa mnom budemo dostojni naših heroja, i da kao i oni uzmemo oružje u ruke i osvetimo njihovo zatočenje i sve naše žrtve. Živjeli naši heroji! Smrt lažovima i izdajicama!” Ovakvim izražavanjem on je i veličao lica osuđena pravosnažnom presudom za ratni zločin navodeći da su oni „heroji” i da ostali ljudi treba da zajedno sa njim postanu „dostojni heroja”. Veličanje predstavlja govor o nekome ili nečemu na veoma pohvalan način, odnosno uzdizanje, hvaljenje ili slavljenje nekoga ili nečijih djela. S navodima da su S. G. i A. O. heroji P. R. je svakako veličao njih iako je znao da su osuđeni za ratni zločin, a navodima da su njihove ruke bile „junačke” i da ko god je „smaknut” iz njihovih „junačkih ruku”, „smaknut je s razlogom jer je radio protiv našeg naroda i apsolutno je zaslužio takvu smrt”, on je veličao ne samo njih i njihove „junačke” ruke nego i djela koja su oni počinili, odnosno ratni zločin u kome su stradali civili samo zbog svoje nacionalne ili etničke pripadnosti. Uz to, P. R. je na istom skupu predložio da glavna ulica u ovom mjestu ponese naziv Ulica heroja S. G. i A. O., čime je dodatno veličao osuđene ratne zločince i čime je izrazio inicijativu da se javni objekat kao što je ulica imenuje po pravosnažno osuđenim za ratne zločine protiv civilnog stanovništva. Ako bi zaista došlo do imenovanja ulice na ovaj način, to bi predstavljalo i kršenje i člana 145a, stav 6. *Krivičnog zakona* u kome stoji da je kažnjivo imenovanje ulica prema licu osuđenom pravosnažnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin.

Krivični zakon (član 145a, stav 5) navodi i da ako je krivično djelo iz stava počinjeno na način kojim se može poremetiti javni red i mir ili je prijeteće, zlostavljajuće ili uvredljivo, počinitelac će se kazniti kaznom zatvora od najmanje tri godine. Cjelokupan način izražavanja, govor mržnje koji je korišćen, najava osvete, targetiranje jedne etničke grupe i eksplicitnost izražavanja P. R. su doveli do toga da se može ozbiljnije poremetiti javni red i mir, naročito ako se poslušna njegov poziv za osvetom. Uz to, ovakvo izražavanje je očigledno prijeteće po jednu etničku grupu, a ujedno je i veoma uvredljivo za žrtve ratnog zločina i njihove potomke, kako se njihova smrt omalovažava, minimizira i praktično negira.

Posebnu okolnost u ovom izražavanju i izazivanju i podsticanju mržnje predstavlja i to što je P. R. cijenjena osoba u svojoj zajednici, koja je aktivna u više organizacija i koja ima veliki krug ljudi s kojima sarađuje, naročito na politički bitnim pozicijama. S takve pozicije bi trebalo da se nastupa pozivima na miran suživot, nacionalnu i etničku toleranciju, pomirenje i dobre odnose među svim narodima u Bosni i Hercegovini. Međutim, nastupajući s te pozicije, P. R. radi suprotno, on izaziva i podstiče mržnju prema stanovništvu koje nije iste nacionalnosti kao on i praktično opisuje svoje sadašnje ali i najavljuje svoje buduće postupanje prema drugim etničkim ili nacionalnim grupama, koje može voditi u dodatno nasilje i stradanja. Njegova izjava je objektivno ozbiljna i pored toga što izaziva i podstiče mržnju ona ujedno sugerise i buduće protivpravne radnje koje može preduzeti P. R., pogotovo uzevši u obzir njegovu društvenu moć i ljudske resurse koje ima na raspolaganju.

Zbog svega navedenog, smatram da postoji osnovana sumnja da su u djelovanju P. R. ostvarena sva bitna obilježja krivičnog djela izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti. Procesuirajući P. R. zbog izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti, država bi pokazala da jeziku mržnje, nacionalnoj i etničkoj netoleranciji i generalnoj netrpeljivosti nema mjesta u demokratskom društvu kakvo teži da postane ono u Bosni i Hercegovini.

Predloženi dokazi:

- Snimak govora P. R. napravljen od strane profesionalnih snimatelja sa televizija A1, B2 i C3.
- Snimci govora P. R. napravljeni od strane pojedinaca koji su bili u grupi ispred koje je govorio a koji se mogu vidjeti na sljedećim linkovima: www.youtube.com/snimak1 i www.youtube.com/snimak2
- Saslušanje očevidaca govora P. R., i to: S. S., J. J, K. R. i P. S.
- Drugi dokazi.

Shodno gore navedenom, predlažem da preduzmete zakonske radnje i aktivnosti, otvorite istragu, procesuirate izvršioca krivičnog djela, da ga oglasite krivim i osudite u skladu sa zakonom, te da me informišete o preduzetim radnjama, kao i konačnom ishodu krivičnog postupka.

U mjestu K., 15. 3. 2022. godine

Podnosilac/teljka prijave

Ime i prezime _____ (potpis)

Adresa: _____

JMB: _____

E-mail: _____

Telefon: _____

3.3. Format pisane krivične prijave

TUŽILAŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE

Kraljice Jelene 88

71 000 Sarajevo

Bosna i Hercegovina

Na osnovu članova 214. i 215. *Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine* („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, brojevi 3/2003, 32/2003, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009, 93/2009, 72/2013 i 65/2018), a u skladu sa odredbama *Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine* („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, brojevi 3/2003, 32/2003, 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018 i 46/2021), podnosim

KRIVIČNU PRIJAVU

i prijavljujem izvršenje krivičnog djela od strane
_____ (ako je poznata navesti i adresu prijavljenog/ne)
zbog postojanja osnova sumnje da je dana _____ (kratak opis krivičnog djela),
počinivši time krivično djelo iz člana 145a *Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine*.

OBRAZLOŽENJE

Detaljno opisati i objasniti činjenice vezane za krivično djelo, odnosno vrijeme, način, mjesto izvršenja i sl., kao i sve elemente krivičnog djela:

- Radnju
- Usmjerenost na grupu ili osobu koja pripada određenoj grupi
- Način izvršenja koji može potaknuti na nasilje ili mržnju (samo za krivična djela iz stava 3. i 4. člana 145a)

Predloženi dokazi:

- Navesti dokaze
- Navesti dokaze

Shodno gore navedenom, predlažem da preduzmete zakonske radnje i aktivnosti, otvorite istragu, procesuirate izvršioca krivičnog djela, da ga oglasite krivim i osudite u skladu sa zakonom, te da me informišete o preduzetim radnjama, kao i konačnom ishodu krivičnog postupka.

U mjestu _____, dana _____ godine

Podnosilac/teljka prijave – **Napomena: nije obaveza da se prijava potpiše sa svim ličnim podacima**

Ime i prezime _____ (potpis)

Adresa: _____

JMB: _____

E-mail: _____

Telefon: _____

Izvori

Gaćanica, L. i Finkeldey, C. (2019). *Nazivanje ratnih zločina pravim imenom – Pravna regulacija zabrane negiranja (poricanja), minimiziranja, opravdavanja ili odobravanja genocida, holokausta, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina.* Forum Ziviler Friedensdienst, TRIAL International, Sarajevo

Krivični zakon Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, brojevi 3/2003, 32/2003, 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018 i 46/2021, [dostupno na: http://msb.gov.ba/anti_trafficking/zakonodavstvo/zakoni/?id=3868]

Krivični zakonik Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske”, brojevi 64/2017, 104/2018, 15/2021 i 89/2021, [dostupno na: <https://www.paragraf.ba/propisi/republika-srpska/krivicni-zakon-republike-srpske.html>]

Krivični zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine”, broj 19/2020, [dostupno na: <https://www.paragraf.ba/propisi/brcko/krivicni-zakon-brcko-distrikta-bosne-i-hercegovine.html>]

Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine”, brojevi 36/2003, 21/2004, 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 i 75/2017, [dostupno na: <https://www.paragraf.ba/propisi/fbih/krivicni-zakon-federacije-bosne-i-hercegovine.html>]

Odluka visokog predstavnika kojom se donosi Zakon o dopuni Kaznenog zakona Bosne i Hercegovine, 23. 7. 2021, [dostupno na: <http://www.ohr.int/odluka-visokog-predstavnika-kojom-se-donosi-zakon-o-dopuni-kaznenog-zakona-bosne-i-hercegovine/>]

Presuda Osnovnog suda Brčko distrikta BiH broj 96 0 K 000638 09 K od 1. 4. 2010. godine, u posjedu autorice

Tužilaštvo Bosne i Hercegovine. Najčešća pitanja, <https://tuzilastvobih.gov.ba/?opcija=sadrzaj&id=15&jezik=b>

Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine”, brojevi 3/2003, 32/2003, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009, 93/2009, 72/2013 i 65/2018, [dostupno na: <https://www.paragraf.ba/propisi/bih/zakon-o-krivicnom-postupku-bosne-i-hercegovine.html>]

O ORGANIZACIJAMA

forumZFD

Forum Civilna mirovna služba (forumZFD) nevladina je organizacija osnovana u Njemačkoj koja djeluje na Zapadnom Balkanu kroz četiri pojedinačna državna ureda. ForumZFD u Bosni i Hercegovini nastoji doprinijeti konstruktivnim javnim debatama i inicijativama koje se odnose na suočavanje s prošlošću. Zajedno s lokalnim partnerima, podržavamo razvoj održivih struktura izgradnje mira.

Više o organizaciji forumZFD:

www.forumzfd.de/en/western-balkan

Za više informacija o ovoj temi pogledajte i naše druge publikacije:

<https://dwp-balkan.org/bs/online-materijal/nazivanje-ratnih-zlocina-pravim-imenom/>

Program forumZFD za Zapadni Balkan finansira Ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj Savezne Republike Njemačke (BMZ).

Udrženje mreža za izgradnju mira

Oснаživanjem civilnog društva putem umrežavanja, razvoja i podsticaja društvene komunikacije, solidarnosti i dijaloga sa svim društvenim akterima, **Mreža za izgradnju mira** zalaže se za mirno, sigurno, pravredno i prosperitetno bh. društvo zasnovano na humanim, građanskim i demokratskim vrijednostima. Od 2010. godine, kada je osnovana, pa do danas, Mreža za izgradnju mira izrasla je u najveću održivu mrežu koja okuplja 220 organizacija civilnog društva i škola u Bosni i Hercegovini. Dugogodišnjim zalaganjem i volonterskim radom njenih osnivača i članica, te zahvaljujući njihovoj posvećenosti procesima izgradnje pozitivnog mira u BiH Mreža je postala čvorište za komunikaciju, povezivanje, zajedničku akciju i društvenu solidarnost, kao i za informiranje u oblastima izgradnje kapaciteta i namicanja sredstava za civilno društvo.

Više o Mreži za izgradnju mira:

<https://www.mreza-mira.net/>

ISBN 978-9926-8431-5-1 (Forum Ziviler Friedensdienst e.V. (forumZFD))

ISBN 978-9926-8492-2-1 (Udruženje Mreža za izgradnju mira)

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH pod

ID brojem 51535366

IZDAVAČI

Forum Živiler Friedensdienst e.V. (forumZFD) i Udruženje Mreža za izgradnju mira

AUTORI

Lejla Gačanica i Dejan Lučka

UREDнице

Sunita Dautbegović Bošnjaković i Elma Demir

LEKTURA

Zinaida Lakić

GRAFIČKI DIZAJN

Šejla Bratić

ŠTAMPA

Blicdruk

TIRAŽ

100

Novembar, 2022.

Sarajevo

